

Vastaus kirjalliseen kysymykseen vaihto-opiskeluun kannustamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Atte Harjanteen /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 609/2022 VP:

Millaisin toimiin hallitus aikoo edistää sitä, että entistä useampi suomalainen suorittaisi vaihto-opiskelujakson opintojensa aikana?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Koronapandemia romahdutti Suomesta ulkomaille suuntautuvan korkeakoulujen opiskelijavaihdon, mutta luvut kääntyivät laskuun jo selvästi ennen pandemiaa. Opiskelijavaihtoon lähtevien suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden määrä on laskenut yhtäjaksoisesti vuodesta 2017 alkaen. Tätä ennen aina 90-luvun alusta ja Suomen liittymisestä Euroopan unionin Erasmus-ohjelmaan kasvoi ulkomaille lähtevien suomalaisopiskelijoiden määrä vuosittain. Vuosina 2016-2019 korkeakoulujen Suomesta ulkomaille suuntautuva opiskelijaliikkuvuus laski kokonaisuutena 25 %. Tämä lasku on tapahtunut erityisesti ammattikorkeakouluissa (-33 %), joskin on myös yksittäisiä ammattikorkeakouluja, joiden kehitys on ollut yleisen trendin vastaista. Opiskelijaliikkuvuuden laskussa ei ole kyse yleiseurooppalaisesta trendistä: Suomi on yksi harvoista Euroopan maista, joissa kehitys on jo ennen pandemiaa ollut selvästi negatiivista.

Korona pysäytti opiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden lukiokoulutuksessa käytännössä kokonaan, mutta lukuvuoden 2021-2022 liikkuvuustilastojen perusteella opiskelijoiden liikkuvuus on vilkastunut. Myös syksyllä 2022 yleissivistävän koulutuksen toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa on tullut esille, että sekä opiskelijoiden että henkilöstön liikkuvuus on aktiivisempaa. Lukion opetussuunnitelman laaja-alaisten osa-alueiden tavoitteina on ohjata kasvua maailmankansalaisuuteen ja tukea vuorovaikutustaitojen, kielitaidon ja maailman moninaisuuden ymmärryksen kehittymistä. Opiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden toteutumiseksi on tärkeää, että lukioissa sekä johto että henkilöstö aktiivisesti toiminnallaan edistää sitä, että lukion uuden opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti globaalin osaamisen kehittäminen ja kansainväliseen liikkuvuuteen osallistuminen on jokaiselle lukiolaiselle mahdollista riippumatta lukion koosta tai sijainnista tai opiskelijan taloudellisesta tai sosiaalisesta taustasta. On hyvä huomata, että jo perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa oppijoiden hankkimat kansainvälisyyskokemukset antavat valmiuksia ja lisäävät kiinnostusta osallistua esimerkiksi kansainvälisyyteen liikkuvuuteen myös myöhempien opintojen aikana.

Kansainvälinen liikkuvuus pysähtyi ammatillisessa koulutuksessa lähes kokonaan koronan vuoksi keväällä 2020 ollen vuonna 2021 vain noin 5% vuoden 2019 tasosta. Liikkuvuus käynnistyi uudelleen asteittain keväällä 2022 ja varsinaisesti syksyllä 2022. Tilastotietoa vuodesta 2022 ei vielä ole, sillä ammatillisessa koulutuksessa liikkuvuustilastot kerätään kalenterivuosittain ja

vuoden 2022 liikkuvuustilastot kerätään tammikuussa 2023. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien liikkuvuus vaihteli vuosina 2010-2016 vuositasolla 6 200 - 6 400 opiskelijaa. Vuosina 2017-2019 liikkuvuuksien määrä laski ja vuonna 2019 liikkuvuuksia oli noin 4 400. Opetushallituksen kyselyssä kansainvälisyyskoordinaattoreiden mukaan tähän saattoivat vaikuttaa monet eri tekijät (mm. hyvä työmarkkinatilanne, muutokset oppilaitosten taloustilanteissa, oppilaitosten sisäiset muutokset henkilöstöresursseissa tai tiedotuksessa, reformin tuomien muutosten sisäänajo ja mukauttaminen kansainvälisiin jaksoihin, opettajien siirtyminen kokonaistyöaikaan, henkilökohtaistamisen mahdollistama nopea valmistuminen).

Erasmus+ -ohjelma on merkittävin kansainvälisen liikkuvuuden tukimuoto Suomessa ja tarjoaa nuorille, opiskelijoille ja aikuisille mahdollisuuksia kansainvälistymiseen ja rahoitusta kouluttautumiseen, opiskeluun tai harjoitteluun ulkomailla. Lisäksi ohjelma tarjoaa oppilaitoksille ja organisaatioille mahdollisuuden tehdä kehittämis yhteistyötä kansainvälisten kumppaniensa kanssa. Ohjelma kattaa tänä päivänä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja korkeakoulutuksen sekä nuoriso- ja urheilusektorin.

Kuluvana vuonna 2022 Opetushallitus jakaa suomalaisille toimijoille yhteensä noin 53 miljoonaa euroa Erasmus+ -rahoitusta, josta noin 70% kohdentuu liikkuvuustoimiin. Tavoitteena on mahdollistaa noin 19 000 suomalaiselle kansainvälinen kokemus lukuisten rahoitettujen yhteistyö- ja kehittämishankkeiden lisäksi. Koko Erasmus+-vuosibudjetin ennakoidaan kasvavan vuoteen 2027 mennessä yhä reilut 40 % nykyisestä tasosta.

Erasmus+ -ohjelman kysyntä- ja käyttöaste on, laskevista yleisistä liikkuvuusluvuista huolimatta, pysynyt hyvänä. Apurahoja on pystytty jonkin verran korottamaan yleisen kustannustason nousun myötä ja myös isompi osa rahoituksesta ohjataan osallisuus- ja ympäristötoimiin ml. vihreän matkustamisen tukiin. Vuoden 2022 aikana Opetushallitus on Erasmus+ -ohjelman piirissä tutkinut kansainvälisyystoiminnan alueellista tasa-arvoa ja julkaisee vuoden 2023 alussa siitä tarkempaa tietoa. Vaikka ohjelmalla on laaja maantieteellinen kattavuus ja hyvä levinneisyys Suomessa on yhä myös kuntia ja kaupunkia, jotka eivät käytä ohjelman mahdollisuuksia. Tähän ohjataan vuosien 2023-24 aikana erityistoimia.

Erasmus+ -ohjelmassa opiskelijavaihdon rahoitusmuodot ovat moninaistuneet ja nykyisellään mahdollisia ovat myös lyhytkestoiset liikkuvuusjaksot, joiden avulla kansainvälisen osaamisen hankkimisen on saavutettavaa yhä laajemmalle opiskelijajoukolle ja tämän kautta opiskelijavaihtoon osallistuvien määrä kasvaa. Opetushallituksen suomalaisille korkeakouluille jakama Erasmus+ -budjetti on kasvanut merkittävästi. Kuluvana vuonna 2022 suomalaisilla korkeakouluilla on käytettävissä opiskelijaliikkuvuuteen yhteensä noin 21 miljoonaa euroa. Koko Erasmus+ -vuosibudjetin ennakoidaan kasvavan vuoteen 2027 mennessä reilut 40 % nykyisestä tasosta.

Erasmus+ -ohjelmasta rahoitettavilla eurooppalaisilla yliopistoverkostoilla, jotka tähtäävät syväliiseen institutionaaliseen ja strategiseen korkeakoulu yhteistyöhön, on potentiaalia jopa merkittävästikin kasvamaan opiskelijaliikkuvuuteen. Oletus on, että eurooppalaisiin yliopistoihin liittyneet suomalaiset yliopistot ja ammattikorkeakoulut myös pystyvät hyödyntämään kasvavaa Erasmus+ budjettia.

Syitä laskeviin liikkuvuuslukuihin selvitetty eri tahoilla. Eurostudent VII- opiskelijatutkimuksessa liikkuvuuden suurimmiksi esteiksi nousivat ylimääräiset taloudelliset kustannukset, erossa olo perheestä, vähäinen hyöty opinnoille ja motivaation puute. Eurostudent VIII- tutkimuksen aineisto kerättiin alkuvuodesta 2022, ja sen tulokset saadaan käyttöön 2023 keväällä.

Opetushallitus on jo ennen pandemiaa ja nyt uudelleen 2022 selvittänyt syitä laskevan liikkuvuuden suhteen (kyselyt, työpajat, keskustelut korkeakoulujen ja korkeakoulutuksen sidosryhmien kanssa). Korkeakouluista annetaan yhteneväisiä arvioita siitä, mitkä syyt selittävät laskevia liikkuvuuslukuja eivätkä arviot pandemiaa edeltävän ja nykyisen tilanteen osalta juurikaan poikkea toisistaan. Seuraavia tekijöitä on tunnistettu: korkeakouluopiskelijat kokevat painetta valmistua nopeasti, tutkintorakenteet näyttäytyvät liian joustamattomina ja kansainväliset opinnot on harvoin suunniteltu niiden osaksi. Opiskelijan käytössä olevien opintotukikuukausien rajallisuus ja muut taloudelliset tekijät, kuten työssäkäynti ja viime aikoina yleinen hintatason nousu, ovat korkeakoulujen mukaan laskeneet osallistujien määrää. Etenkin ammattikorkeakoulujen esiin nostamia seikkoja ovat maailmantilanteeseen liittyvä epävarmuus ja opiskelijoiden moninaisuus: yhä suurempi osa opiskelijoista on perheellisiä tai työssä käyviä aikuisopiskelijoita, joiden elämäntilanteeseen liittyvät tekijät voivat vaikuttaa mahdollisuuksiin lähteä opiskelijavaihtoon. Jatkossa suunnitelmissa on edelleen vahvistaa tietopohjaa ja ymmärrystä korkeakoulutuksen laskevat liikkuvuusluvut -ilmiöstä (tilastoanalyysi, laadullinen tieto) ja korostaa uusia liikkuvuusmahdollisuuksia, joista yhä heterogeenisempi opiskelijakunta pystyy hyötymään. Liikkuvuuslukujen nostaminen on yhteistyötä, johon tarvitaan tiivistä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja eri sektoreiden oppilaitosten kanssa.

Helsingissä 14.12.2022

Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen

VN/32219/2022-OKM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: